

Et Heanige Preenske

Herman Finkers in gesprek met Theo Hakkert over de Twentse vertaling van *Le petit Prince*

Herman Finkers (1954) is gelauwerd cabaretier en zanger en houdt zich daarnaast bezig met de Twentse taal. Zo vertaalde hij twee van zijn one-man-shows in het Twents en werkt hij mee aan de campagne 'Twents doar is niks mis met', een initiatief van het Van Deinse Instituut in Enschede. Bij de in het Twents gesproken soapserie 'Van Jonge Leu en Oale Groond' (Over jonge mensen en oude grond) op RTV Oost was hij creatief adviseur, vooral om de dialogen in correct Twents te vertalen. Voor het scenario van de Twentse speelfilm De beentjes van Sint-Hildegard (2020) won hij de Zilveren Krulstaart, de prijs voor het beste filmscenario van het jaar. Ook speelde hij zelf de hoofdrol in deze film.

Theo Hakkert (1957) is verslaggever en dagcolumnist bij De Twentsche Courant Tubantia. Hij schrijft al 20 jaar dagelijks een persoonlijke column en maakte meer dan 25 jaar deel uit van de kunstredactie. Daarnaast heeft hij als een van de weinigen tweemaal in de jury van de Libris Literatuur Prijs gezeten. Dit interview verscheen op 21 september 2023 in dagblad Tubantia en VertaalVerhaal dankt deze krant voor de mogelijkheid het ook hier te publiceren.

Et Heanige Preenske

Waar kinderpostzegels al niet goed voor zijn. Herman Finkers zat al minstens een week te stoeien met de vertaling van slechts drie woorden Frans: le petit prince. Het is de titel van het boek van Antoine de Saint-Exupéry dat hij in het Twents ging *oawerzetten*.

Het lag voor de hand om ‘petit’ te vertalen met ‘klein’, maar Finkers vond dat niet bij het Twents passen. ‘De losse letter van ’n kleanen preens vind ik niet mooi.’

Toen ging in Beuningen de bel.

‘Twee buurkinderen kwamen langs kinderpostzegels verkopen. Zo’n wichke van Kamphoes en nog zon heanig jungske. Een klein jongetje. Hij was klein, maar ook heel rustig. Hij was heanig en was heanig van gestalte. Daar had je hem, et heanige preenske. Hij belde aan!’

Zo werd petit heanig. ‘Heanig kan ook klein zijn. Zon heanig jungske is ook een klein jongetje. En heanig is: rustig, bedaard: nen heanigen kearl. “Mijn zuster heeft verkering met nen heanigen kearl, hij is zacht met vee.” Dan kan hij wel 2 meter lang zijn. Heanig vind ik zo typisch Twents. Het prinsje in het boek is klein, maar hij is ook bedachtzaam, kalm, filosofisch. Zo zit het dubbele erin, wat het Frans zelf niet eens heeft.’

In 1943 schreef Antoine de Saint-Exupéry, die een jaar later in de Middellandse Zee zou neerstorten met zijn vliegtuig en zelf nooit werd teruggevonden, wat zijn bekendste boek zou worden: *Le petit prince*. ‘Een sprookje voor volwassenen of een kinderboek over de grote leu?’ Zo staat het achterop de Twentse vertaling, die vanavond wordt *anpresenteerd*, zoals Herman Finkers het noemt. In dit gesprek wordt vrolijk van het Nederlands op het Twents overgeschakeld en terug.

Hij vertelt dat *Le petit prince* na de Bijbel het meest vertaalde boek ter wereld is. De Stichting Le petit prince, gevestigd in Zwitserland, probeert het boek in zoveel mogelijk talen te laten vertalen, met de nadruk op talen die dreigen te verdwijnen. ‘Ok in talen die nog ma dur 50 leu wordt esproken. Of dree! Dree oale vrouwleu in Nepal of woar dan ok dee ok ant vertalen bint. *Le petit prince* grip ze ammoal achter et veske.’

Na vertalingen in 500 talen is er de Twentse. ‘Nee, aan de laatste tit liggen we niet. Er is nog geen Achterhoekse, geen Grafschafter Platt en Sallands ook nog niet. Het mooie is wel dat van alle Nedersaksische dialecten, *an dizze kaant van ’n poal*, Twents het verst afstaat van het Hollands. Dat zeg ik niet zelf, dat hebben ze vastgesteld toen ze gingen vaststellen of Nedersaksisch een taal is of niet. Alle varianten voldeden aan de eisen. Alleen Twents had nog wat *ampartigheid* qua vervoegingen en verbuigingen. Mannelijk en vrouwelijk kennen andere Nedersaksische dialecten niet zo. Daarom vind ik het Twents en het Grafschafter Platt, die sterk aan elkaar zijn verwant, toch wel het kern-Nedersaksisch. Van alle varianten heeft het Twents de meeste afwijkingen van het Hollands.’

Boek van de lijst

Zoals zovelen las Herman Finkers (Almelo, 1954) het boek van De Saint-Exupéry voor de boekenlijst op de HBS. ‘Iedereen zette toen *Le petit prince* op de lijst want het was een mooi klein boekje. Ik ook, ik dacht: een kinderboek, dat zal wel gemakkelijk Frans zijn. Het ziet er wel uit als een kinderboek, maar het is knap lastig om het te begrijpen. Het is heel filosofisch.’

In het verhaal maakt een piloot een noodlanding in de woestijn en ontmoet daar een wonderlijk prinsje dat uit de ruimte is gevallen. ‘De piloot in het boek, dat is Antoine de Saint-Exupéry zelf natuurlijk, ontmoet het kind in zichzelf dat hij als volwassene is kwijtgeraakt.’

Op volwassenen had De Saint-Exupéry het niet. Ze voerden een vreselijke oorlog op het Europese continent. Hij schreef in New York, en zo heeft Herman Finkers het vertaald: ‘*De grote leu begriep nooit wat oet zichzölvn, en de keender wördt der meu van da’j ze iederbod alns möt oetleggen. Ik heb völ met grote leu van doon had. Ik heb ze van good kortbiej bekekken, en ik heb ze nog alverdan nich hoog. Alle grote leu hebt eerst keender wes. (Mer der loopt der mer weinig tuske dee zich dat nog heugt.)*’

Finkers: ‘Hij wil terug naar de onschuld van het kind, dat is wat ik erin zie.’

Behalve van de buurkinderen kreeg hij, maar weer op een heel andere manier, hulp van zijn familie. ‘Je moet niet letterlijk vertalen. Neem dit voorbeeld: “spreken geeft misverstand.” Letterlijk is dat: “sprekken gef misverstaand,” ma zo sprök gin ene. Hoe zou mijn vader dat zeggen, hoe zou mijn oma dat zeggen? *Ik heb mien oale leu, mien ooms en tantes, en mien opa en oma, en miene oale burenen in Böaning dee oet de tijd bint, ammoal op bezeuk ehad. Ze kwammen der achterhen kieken en dan vroeg ik et eer. En doo deuden ze: “Sprekken gef verkeerd begriepen.”* Joa, dachen ik dan, zo zeg iej dat.’

Hoe plat doe je het?

En dan was er nog het probleem: hoe plat doe je het? ‘Wat bij mij voorop staat, is de schoonheid van de taal. Ik heb er een hekel aan dat je het zo lastig mogelijk maakt met woorden die niemand kent.’ Hij geeft een voorbeeld van een zin die je in het Twents net zo uitsprekt als in het Nederlands: ‘De vos zit in zijn hol.’

‘Iedereen zegt “hol”. Ik zeg ook “hol”. Maar er bestaat ook een Twents woord voor: *wrange*. Ik kende het woord niet. Monique Sleiderink wel. Ik vroeg haar of ze *wrange* kende. Vossenhol, zei ze meteen. Toen heb ik het gebruikt. Maar omdat niet elke Tukker het zal herkennen, zet ik er dan een sterretje bij.’ Het verwijst naar een voetnoot. ‘Als ik het woord nog kende van mijn oma, van moeders kant, dan mocht ik het gebruiken.’

Twents is alleen spreektaal

Een heikel punt bij het Twents blijft de spelling. ‘Twents kent geen schrijftaal, alleen spreektaal. Dan moet je het in spreektaal opschrijven. Gelukkig kan spreektaal ook literatuur zijn. Over de spelling kunnen Twentenaren het niet eens worden. Het is het simpelste wat er is. Spelling is geen Japanse wiskunde, het is een afspraak. En je moet een afspraak hebben waar je mee overweg kunt.’

‘Ik heb zelf het initiatief genomen, in 2006, *um de spelling of te kuiern met mekaar*. Ik wilde me niet bij elk woord afvragen hoe ik het nu eens zou schrijven. *Ik bin der zelf met gangs wes*. Als je googlet op “kreenk spelling” kom je bij een document. Een naslagwerk. Daar kun je de regels opzoeken. Soms moet ik zelf even googlen hoe ik het met mezelf heb afgesproken. Als je het steeds anders schrijft, wen je er nooit aan.’

Luisteren met het boek erbij

Van *Et heanige preenske* is ook een audioboek beschikbaar. Herman Finkers leest daar het boek voor. ‘Veel Twentenaren vinden het lastig lezen en lastig schrijven. Hardop lezen of voorlezen werkt. Als je het audioboek downloadt en luistert terwijl je het boek in de hand houdt, lees je het zo weg. Met het boek heb je de tekeningen er ook bij.’

Zijn vertaling trekt niet alleen belangstelling uit Twentse hoek. ‘*Trouw*, Khalid en Sophie, de Taalstaat van Frits Spits. Ik zit ook nog bij Omroep Max. *Iej zollen hoast zeggen dat de Hollanders der nog meer in interesseerd bint as de Twentenaren zelf*.’

Hoewel? *Et anpresenteren van Et Heanige Preenske* is vanavond op RTV Oost om 20.00 uur. Finkers doet drie signeersessies bij boekhandel Broekhuis. 30 september in Almelo, 6 oktober in Hengelo, 13 oktober in Enschede. Telkens van 16.00 tot 17.00 uur. De vertaling is verschenen bij uitgeverij Alfabet.

Voor de taalliefhebber Herman Finkers is het vertalen van *Le petit prince* een feest geweest. ‘Voor de vele verborgen wijsheden bleek het Nedersaksisch zich wonderwel goed te lenen,’ schrijft hij op de achterkant. ‘Et boek had zo schrevn können wean deur ene oet Tweante.’

Een paar aansprekende voorbeelden:

Het moet een ritueel worden. Et möt zien vaste rit hebben. ‘Dat is mooier dan in het Frans.’

Que veux-tu dire? Wat wil je daarmee zeggen? Hoo mö’k dat begriepen?

Elle était très coquette. Wat was ze schattig. Joa, ’n poeierdeuske dat was ze wa!

C’était une fleur très orgueilleuse. Het was nogal een trotse bloem. Et was ja nog wa ne hele madam, dee bloom.